

BİLDİRİLER

INTERNATIONAL GUMUSHANEVI SYMPOSIUM
1-2 HAZİRAN • 1-2 JUNE-2013
RETAJ ROYALE BAĞCILAR, İSTANBUL-TÜRKİYE

Kültür Yayınları Dizisi

Yayın Yönetmeni
Lokman ÇAĞIRICI

Yayın Koordinatörü
Kenan GÜLTÜRK

Editör
Doç. Dr. Hür Mahmut YÜCER

Çeviri
Prof. Dr. Süleyman DERİN
Prof. Dr. Halil İbrahim KAÇAR

Tashih ve Redaksiyon
Doç. Dr. Hür Mahmut YÜCER
Ekrem KIZILTAŞ

Düzenleyen
Bağcılar Belediyesi
Gümüşhane Eğitim Kültür ve Sağlık Vakfı
Bağcılar Gümüşhaneliler Kültür ve Yard. Derneği

Tasarım
Asitane Organizasyon

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık
M. Fatih AKYÜZLÜ

Baskı & Cilt

Baskı Tarihi
Şubat 2014
İstanbul

Gümüşhânevî'nin Halifelerinden Of lu Yusuf Şevki Efendi, Hayatı ve Tesirleri

DOÇ. DR. HÜR MAHMUT YÜCER

Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Daha önceki bir çalışmamızda Ahmet Ziyâeddin-i Gümüşhânevî'nin halifelerinden-Yusuf Şevki Efendi'nin hayatını araştırmış ve Arapça kaleme aldığı *Hediyyetü'z-zâkirin ve hüccetüs-sâlikin* (Bulak 1303/1885) isimli eserini Türkçe'ye kazandırmıştık. Yusuf Şevki Efendi, Of'ta doğmasına rağmen İstanbul'da yetişmiş, Mısır, Suriye ve Hicaz bölgesine yolculuk etmiş, Gümüşhânevî'nin eserlerinin Mısır'da basımında, kurduğu kütüphanelerin yaşamasında yardımcı olmuştur. Kendi eseri *Hediyyetü'z-zâkirin*'de ise tarikat uygulamalarına yapılan veya yapılabilecek itirazları, ve tasavvufî konuları birçok kaynağa dayanarak açıklığa kavuşturmuştur.

Bu çalışmamızda; Yusuf Şevki Efendi'nin hayatı, eserleri ve tesirlerini yeni belgeler eşliğinde incelemeye devam edeceğiz. Onun günümüze intikal eden kütüphanesinde yaptığımız incelemeler neticesinde hayat serüvenine, dost

halkasına dair çok sayıda belge bulunmakla birlikte bunların en önemlisi hadis usulüne dair yazdığı risale ve yine kendisine intisap edenleri kaydettiği ve yaklaşık 12 bin ismi ihtiva eden *İhvan Defteri*'dir. Hadis usulüne dair risalesinden bu ilme vukûfiyeti, İhvan Defterinden ise Osmanlı coğrafyasında Medine'den Gümülcine'ye, İskenderiye'den Artvin'e kadar yüzlerce şehir ve kasabaya yaptığı seyahatleri takip etmek mümkündür. Defter bu haliyle Ziyâiye'nin sosyal ağını (Social network) ve etkinlik alanını gösteren en önemli kaynaklardan birini teşkil etmektedir.

1. Yusuf Şevki Efendi

1.1. Hayatı

Yusuf Şevki Efendi 1256/1840 yılında Trabzon/Dernekpazarı İlçesi, Kondu Köyü Ekşiali Mahallesi'nde (o dönemde Of'a bağlı) dünyaya geldi. Babası yörenin meşhur ahşap inşaat ustalarından Usta Hasan'dır.¹ İlk eğitimini

1- Kendi yazdığı risâlelerin sonuna nesebini, Yusuf Şevki Trabzonî el-Ofî el-Konduvî b. Hasan b. Ali Efendi b. Ahmed Efendi el-Hanefî en-Nakşibendî el-Hâlidî uffîye anhu şeklinde kaydetmiştir. Usta Hasan'ın soyu Fatih devrinde Trabzon'a gelen, bir rivayette Fatih'in yanında bir süre bulunan ve daha sonra Ekşi Ali mahallesini kuracak olan Ali Ekşi'ye dayanmaktadır. Yusuf Şevki Efendi'nin babası Usta Hasan'ın, Mahmut, Yusuf Şevki, Mustafa adında üçü erkek, Fadime ve Zahide isiminde ikisi kız olmak üzere beş çocuğu olmuştur. Aileden çok sayıda usta, sanatkar, kalaycı yetişmiştir. Süleyman Yücel'in Not Defteri 1'den (Defter, Süleyman Yücel'in kendi el yazısı ile toplam 14 sayfalık bir metindir.)

Of'ta aldı. Kardeşlerinden isminin Mustafa olduğunu tespit ettiğimiz ve tespit edemediğimiz diğer kardeşlerinden farklı olarak eğitimini geliştirmek için İstanbul'a giderek Gümüşhânevî Tekkesi'ne intisap etti. Tekkedeki eğitim hayatının ne kadar olduğunu bilinmesek de oldukça uzun bir dönemi kapsadığı düşünülebilir. Günümüzde yaşayan torunlarından alınan bilgiye göre; Abdulhamid'in takdirini kazanmış Mekke, Medine, Mısır ve Musul'a seyahatleri olmuş, tarikatını bu bölgelerde neşretmiş ve bulunduğu yerlerde bir hayli talebe yetiştirmiştir. Aralıklarla geldiği ve ikamet ettiği memleketinde ders okutmayı hiç bırakmamış, Râmûz hatimleri yapmıştır. Bu derslerine başlarda rağbet etmeyen ya da küçümseyen yöre ulemasının çoğunluğu zamanla ilminin derinliği, marifetinin genişliğini anlayarak kendisine intisap etmiştir.² Memleketine geldiği dönemlerde Bayburt'ta Yakutiye Camii'ni, Araklı'da Merkez Büyük Camii'ni yaptırmıştır. *Hediyyetü'z-zâkirin*'in sonuna kendi el yazısı ile düştüğü notta Bayburt'ta Yakutiye Camii'nin yeniden yapılmasına 26 Rebiulevel 1313/4 Eylül 1311/16 Eylül 1895 tarihinde başlanılmış olduğunu altı yıl sonra 14 Eylül 1317/27 Eylül 1901 tarihinde bitirilmiş olduğunu kaydetmiştir.

Yılın 6-7 ayını Trabzon dışında ilim, irşad faaliyetleri ile geçiren Yusuf Şevki Efendi geri kalan vakitlerinde memleketine dönmekte

ve bu faaliyetlerine yörede devam etmektedir. Bayburt'taki Büyük camiyi yaptırırken zengin ve rütbeli olan zatlara mektup yazarak inşaat işinde yardımcı olmalarını sağlamış, bu sebeple bazı çekemeyenler tarafından caminin plansız programsız yapıldığı, milletten aldığı paraları zimmetine geçirdiği şeklinde arzuhal yazarak padişaha şikayette bulunulmuştur. Padişah II. Abdülhamid, iki Alman mühendis göndererek caminin keşfini yaptırmıştır. Mühendisler inşaatla herhangi bir kusur bulamamakla beraber mermer direklerin iki milim daha kalın olmuş olsa çok daha muazzam olacağı kanaatini belirtmişlerdir. Mali kayıtlarda yapılan inceleme sonucunda alınan ve harcanan malların belgelerinin tam olduğu görülünce '*her işinin sağlam ve düzgün olduğu, memlekette böyle zatlara ihtiyaç duyulduğu,*' şeklinde rapor yazılmıştır.

Süleyman Yücel hatıratında bundan sonrasını şöyle kaydeder: 'Rapor üzerine Sultan Abdulhamid, rahmetli dedemi Medine'ye Rasulü Ekrem'in kabrine türbedar tayin ediyor. Bu hususta kendisine verilen Ruhsatname komşuların muhafazasında olup altın mürekkep ile yazılmıştır. Medine'den babasına yazdığı mektupta "*Sevgili pederim; Mekke ve Medine'de mürid-i kâmilin bulunmadığından benim burada bir müddet kalmamı zaruri gördüler, müsadenize arz ederim.*" Bu mektup da halen komşularda

2- Bunlardan birisi aynı köyde imamlık yapan ve ders veren büyük alim Kaşgar Muallim Efendi'dir. Kaşgar Muallim Efendi bir gün zor bir ibare ile karşılaşmış, hocalığın ne demek olduğunu ona öğreteyim diyerek metni Yusuf Şevki Efendi'ye götürmüştür. Şevki Efendi misafirini içeri buyur edip, bir çay doldurup kitabı mütalaa edelim der. Sonra içerden eline bir kitap alıp geri gelir, bu kitabı 18, 20 yaşlarında iken okumuştum, *Celal Haşiyesi*'dir, hatta kenarındaki notları da ben yazmıştım der. Kaşgar Muallim, Hoca Efendinin elinden kitabı alır ve karıştırmaya başlar. Birden sormak istediği meseleye rast gelir, hatta kenarına Hoca Efendinin açıklama notları düştüğünü görür. Çayını içmeden evden çıkar ve camiye döner. Demek ki Hoca Efendi bu meselenin çocuklara sorulabileceğini söylemek istedi, 18 yaşında iken o meselenin değil, o kitabın şerhini yazmış der. Yine daha sonraki seneler damadı olacak olan Hacı Ferhad Efendi, Holaysa Köyü'nde imam olup talebe yetiştirmektedir. Bazen sıkıştığı zor meselelerde üç saatlik mesafeden Yusuf Şevki Efendi'nin yanına gelip meselesini halletmekte, gece tekrar medresesine dönerek sabah talebe okutmaya devam etmektedir. Süleyman Yücel'in not defteri 1'den.

saklanmaktadır. Onun zamanında bulunan kimseler menkıbelerini anlatmakla bitiremezler. Hepsi de itimat edilir kimseler tarafından söylenmektedir.

Yusuf Şevki Efendi hayatında beş defa evlenmiştir. Küçükhola Köyü'nden yaptığı birinci evliliğinden Muhammed, Ayşe, Emine ve Halide olmak üzere dört çocuğu olmuş, Muhammed Bursa'da imamlık yapmış, vefatında oraya defnedilmiştir. İkinci kızı Küçükhola Köyü'ne gelin gitmiş buradan yayılan nesil Taşova ve Kavak'ta yaşamaya devam etmektedir. Üçüncü evladı Emine Hanım, Hacı Ferşad Efendi ile evlenmiştir. Son kızı Halide ise Kondu köyünde evlenmiş ve orada kalmıştır.

Yusuf Şevki Efendi'nin birinci hanımının vefatından sonra Zisino (Çataldere) Köyü Balakoğulları'ndan ikinci evliliğini yapmıştır. 'Balakına' lakabıyla anılan bu hanımından olan çocukları ise Maçka taraflarında yerleşmişlerdir. Üçüncü evliliği aynı köyden Şeyh Ahmed Efendi'nin kızı ile gerçekleşmişse de geçinemeyip boşanmıştır. Dördüncü evliliğini yine Zisino köyünden Hayriye hanımla yapmış bu evliliğinden ise Ahmed, Ali, Celal ve Zâhîde isimlerinde dört çocuğu olmuştur. Ancak Yusuf Şevki Efendi, en büyük çocuğu daha yedi yaşında iken **4 Zilkade 1321/22 Ocak 1904** tarihinde 63 yaşında doğduğu köyde vefat etmiştir. Hafif kar yağışı altında çok kalabalık bir

cemaat eşliğinde bölgenin meşhur alimlerinden Ökemeli Hacı Tahir Efendi'nin kıldırıldığı cenaze namazından sonra kendi yaptığı evinin alt tarafına defnedilmiştir.³

Yusuf Şevki Efendi'nin son hanımı ise İstanbul'da iken evlendiği Eymen Hanımdır. Bundan çocuğu olmamış, kendi vefatından sonra da aile ile irtibatı kesilmiştir.

Yusuf Şevki Efendi'nin nesli her ne kadar Trabzon, Samsun ve başka vilayetlere dağılmış olsa da "Yücel" soyadını taşıyan nesli Ali ve Ahmed Hâlid adında iki çocuğu vasıtasıyla devam etmiştir.

1.2. Tarikati

Yusuf Şevki Efendi, Nakşibendiye-i Hâlidîyye'den Ahmed Ziyâeddin-i Gümüşhânevî (ö.1311/1893)'nin halifesidir. Gümüşhânevî'nin halifelerinin kayıtlı olduğu kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi verilmemekle birlikte ismi bir çok yerde geçmektedir.⁴

Süleyman Yücel'in verdiği bilgiye göre, Ahmed Ziyâeddin-i Gümüşhânevî daima '*yedi tane Yusuf'um var fakat Of'lu Yusuf'umun her hususta hali başkadır*'⁵ diyor ona karşı olan sevgisini izhar ediyordu. Kendisinden sonra dergâhı ona teslim etmeyi arzuluyor fakat o ise '*ben anam ve babamın mezarlarını orada bırakıp tamamen İstanbul'a gelmeme imkan yoktur*' diyerek mazeret beyan ediyor. Bazı zatlar İstanbul'a geldiği

3- Süleyman Yücel'in hatıra defterinden. Vefat tarihi için ayrıca bkz. mezar taşı.

4- Bkz. Mustafa Feyzî Efendi, *Hediyye*, İstanbul, 1313, 88-93; Zâhid Kevserî, *İrğâmü'l-merid*, İstanbul, 1328, s. 102-103; İ. Gündüz, *a.g.e.*, s. 165.

5- Gümüşhanevî Tekkesi, halvet listelerinde yaptığımız incelemede ismi Yusuf olarak kayıtlı kimseler şunlardır: Halife Köprülü Yusuf Hoca(Müderris), Sirozlu Çerkeş el-Hâc Hafız Yusuf Efendi, Halife Yusuf Efendi b. Ali, Vezirköprülü Yusuf Ziyâeddin Hoca, Düzceli Yusuf Ziyâeddin Efendi b. Hasan, Ünyeli Müderris Yusuf Bahri Efendi, Holaysalı Hacı Yusuf Bahrî Efendi.

takdirde kendisine çiftlik bahşedeceklerini bile vaad ediyorlardı. Bu teklifler başka yerlerde de meydana geliyordu. Ancak 'ben ölmüşlerimi terk edemem' diyor, senenin altı yedi ayı dışarıda bulunursa mutlaka beş-altı ayı da memlekette bulunuyordu. Bir defasında İstanbul'a gittiğinde Gümüşhaneli Hazretlerini bulamıyor. Talebeler, 'Mısır'a ders vermek için gitti yakında dönecek' demelerine rağmen hemen Mısır'a vapur bileti alarak hareket ediyor. Gümüşhânevî, Mısır'da talebesini karşısında görünce çok seviniyor ve hayır dua ediyor.

“O dönemde çok kimse kendisine ilgi ve hürmet göstermesine rağmen bazıları da haset ediyordu. Hatta Trabzon'a geldiği zamanlar bayraklarla karşılarlar, caddelerden geçerken elini öpmek için sıra bulamazlardı. Bu hususta eskiden bizim köyde imamlık yapan meşhur zahir âlimlerinden Gargar (Kaşgar !) Müslim Efendi şöyle demektedir:

Ben o zamanlarda zahiri ilmin gururu içerisinde Hacı Efendi'ye yapılan tezahürata ca-

Yusuf Şevki Efendi'nin Kendi Eliyle Yaptığı Evin Dıştan Görünümü - 1308 / 1891

nım sıkılıyor, hem kendisini takip ediyor, hem de takip edenlere 'bu peygamber mi ki bu kadar tezahürat yapıyorsunuz' diye aleyhinde bulunuyordum. Yanına yaklaştığım sırada bana dönüp "Bana karşı itikadın yok, aleyhimde konuşuyorsun peşimden de ayrılmıyorsun" diye azarlayınca ben de sinirlendim o gün Cuma günü olduğu için 'onun gittiği camiye gitmeyeceğim' diye kendi kendime karar verdim. Meydan camisine girdiğini gördüm. Hemen Çarşı camisine koştum ki ezan da o esnada okunuyordu. Yer bulamadım. Ayakkabıların olduğu yere sıkıştım. Birden cemaatin karıştığını görünce Hacı Efendi'nin gelmiş ta ileriki safta yer gösterdiklerini gördüm. Bu hale de çok canım sıkıldı. Ben de hoca olduğum halde ayakkabıların yanında sıkışmışken onu ta ileriki safa götürmeleri çok dokundu. Başka camiye gitmek için vakit yok. Mecbur orada kıldım. Farza kalkınca Hacı Efendi'yi mihraba geçirdiler. Namazı da o kıldırdı. İyice bunalmış idim. Namazın sonunda duayı yaparken ağzından yeşil bir dumanın çıktığını ve cemaatin üzerine çöktüğünü gördüm. Fakat benim üzerim halka şeklinde açık olup o dumandan mahrum idim. Yanımda olana sordum o ise bu halden habersiz idi. Ondan sonra kendi kendime "ne zaman akıllanacaksın" diye düşündüm, namazdan sonra elini alarak öpmeyi diledim ve intisap ettim diye açıklama yaptı."⁶

Mahmut Es'ad Coşan Araştırma Merkezinde bulunan Gümüşhânevî dergahına ait halvet defterlerinden Yusuf Şevki Efendi'nin; 1286/1869, 1290/1873, 1298/1880, Recep 1300/Mayıs 1883, Recep 1301/Nisan 1884 halvetlerine katıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle 1290/1873 tarihli halvet listesinde isminin ba-

şına Arapça ‘ha’ harfi yazılarak ‘halîfe’ olduğu belirtilmiştir. Aynı halvete kendisi gibi halîfe olan Kayserili Ömer Efendi, Arabgirli El-Hâc Ahmed Efendi, Oflu Hacı Tahir Efendi b. Hacı Mustafa, Oflu Hacı Osman Efendi b. Hacı Mustafa, Buldurlu Mehmed Efendi b. Hasan, Kazanlı Hoca Rahim Efendi, Hacı Mahmud Efendi b. Ali (Kirazlı Mescid’de), Hacı Ömer b. Abdullah Dağıstanî (Edirne’de), Bayrutlu Hasan Efendi b. Mustafa, Burgazlı Hacı Eşref Efendi b. Ahmed, Ispartalı Feyzullah Efendi b. Mehmed, İbrahim Efendi (Soğukkuyu Medresesi’nde) gibi on iki kişi daha katılmıştır.⁷ Bu halvetlerden sonra ne yapacağına dair düşüncesi sorulduğunda ise genelde ‘*ne yapacağımı istişare ile tayin edeceğimi, ders okutmak ve tarikata hizmet etmek*’ niyeti olduğunu yazdığı görülmektedir.

Gümüşhânevî dergâhının önde gelen isimlerinden birisi olarak Yusuf Şevki Efendi’nin, diğer dervişlerin işleriyle de meşgul olduğu anlaşılmaktadır. Bu işlerden birisi de halvet sonrası hilafet verilecek olanların sıdk ve salahına kefil olmak, icazet alabileceğine dair kanaat izhar etmektir. Bunun için icazetname alacak adayın, dergâhın ‘Şurût-ı saîd’ olarak belirlediği kurallara harfiyyen uyacağına dair birkaç halife ile beraber kanaatlerini yazılı olarak belirtmek ve imza altına almak bulunmaktadır.

Mesela, Köprülü Yusuf Efendi, Hemşinli Ahmed Efendi, Şumnuvî Bekir Efendi, Saf-ranboluvî İsmail Efendi, Eğinli el-Hâc Şakir Efendi’nin hilâfete lâyık olduklarını, ‘*istihkâk-ı müstablefiyyetleri nümâyân olmağın zeylde kefâletleri tembir ile izhâr olunan bâlâda muharrer olan şürûtu bi’l-edâ kefâletleri müş’ir işbu makâma tastîr olunmuşdur.*’ diyerek icazet almalarına kefil olduğuna dair mühürünü basmıştır.

Yine, 1301/1884 senesinde Oflu Hacı Tahir Efendi ve biraderi Hacı Osman Efendi, Burdurlu Hoca Mehmed Efendi, Dağıstanlı Hacı Ömer Efendi, Hemşinli Hoca Mahmud Efendi, Bayburtlu Hasan Efendi, Bergoslu Mehmed Eşref Efendi, Ankaralı Ahmed Efendi, Eğinli Süleyman Efendi, Karahisarî Mehmed Efendi, Tekfurdağlı Mustafa Efendi’nin hilâfete lâyık olduğunu, şürûta ri’âyet edeceklerine kefil olup mühürleyen beş kişi içerisinde bulunmaktadır.⁸

Şurût-ı Saîd, Gümüşhânevî tekkesine has olmak üzere ebedi saadeti kazanabilmek için uyulması gereken şartları ifade etmektedir. Şartlar, dönemsel olarak sosyo-dinî açıdan öncelenmesi gereken kuralları belirtmekte ve Gümüşhânevî’nin 19. Asrın sonlarında tekkesini hangi esaslar üzerine bina ettiğini göstermektedir.⁹

1. Hadîs-i Şerîf Okumak

2. Mahbûb ve zenân ile bir sâat dahi meclis olmamak

7- MEC Araştırma Merkezi, belge Nr. 1429.

8- “**Sene 1301**, Bâ’is-i şehâdetnâme budur ki Oflu Hacı Tahir Efendi ve biraderi Hacı Osman Efendi ve Burdurlu Hoca Mehmed Efendi ve Dağıstanlı Hacı Ömer Efendi ve Hemşinli Hoca Mahmud Efendi ve Bayburtlu Hasan Efendi ve Bergoslu Mehmed Eşref Efendi ve Ankaralı Ahmed Efendi ve Eğinli Süleyman Efendi ve Karahisarî Mehmed Efendi ve Tekfurdağlı Mustafa Efendi cümlesinin hilâfete istihkâkları bulunduğundan bâlâda zikr olunan şürûta ri’âyet edip hüfz edeceklerini mübeyyin işbu kefâletnâme ve şehâdetnâmemiz tembir ve tastîr kıldı. Şumnulu Bekir Efendi (mühür), Oflu Yusuf Efendi (mühür), Oflu Hacı Cafer Efendi (mühür), Kırımı Müctebâ Efendi (mühür), Kırımı İsmail Efendi (mühür).

9- MEC Araştırma Merkezi 1444 (1445-1447) nolu belgeler.

3. Salı gecesiyle Cuma günleri terk olunmak

4. Hediye kabul olunmayıp cüz'î şeyde dahi mahlûka bâr olmamak

5. Üstâd emrine aslâ muhâlefet etmemek

6. Zaleme, küffâr ve cebâbîr yanlarına varmamak

Yukarıda yazılı bulanan şartlara göre tekke mensubu her müridin icazetname alabilmesi için hayatı boyunca hadis okutma zorunluluğu vardır. Bu şart gereği olsa gerektir ki tekkeler kapatılıncaya kadar Gümüşhânevî müntesipleri Osmanlı coğrafyasında hadisle iştiğal etmişlerdir. Hatta Cumhuriyet döneminde de bu gelenek devam etmiş günümüze kadar gelmiştir.

Yusuf Şevki Efendi'nin hadis yanında, Pazartesi ve Cuma geceleri hatm-i hâceye devam ettiği, hediye kabul etmediği, hocasına muhâlefet etmediği, kafir ve zalimlere yaklaşmadığı çıkarılabilir. Onun ne zaman hilâfet aldığı kayıtlardan şimdilik belli olmasa da, yaygın olarak yöre halkı tarafından gerek kendi bölgesinde, gerekse seyahatleri esnasında bir hayli talebe yetiştirdiği, Gümüşhânevî'nin Karadeniz'de kurduğu müesseselerin, oluşturduğu hâlenin genişleyip yirminci asra taşınmasında büyük fonksiyon icrâ ettiği nakledilmektedir.

1.3. Bazı Kerametleri

Yöre halkı arasında halen kerametleri anlatılan ve derin bir saygı ile bahsedilen Yusuf Şevki Efendi hakkında derli toplu bilgileri bu gün 86 yaşında ve hasta olan Süleyman Yücel'in hatıra defterinden takip edebilmekteyiz. Buna göre bir gün kendini çekemeyen ve arkasından vurmak için yol kenarına gizlenen yöre eşrafından

Mustafa Ağa adında birine tam önünden geçerken hiç başını kaldırmadan '*Mustafa Efendi buyurun çay içelim*' davetini yapmış, görülme ve hissedilme imkanı olmayan Mustafa Ağa halinden pişman olarak kendine bağlanmıştır.

Bir başka kerametini ise Süleyman Yücel şöyle kaydetmektedir:

"Evvelce Of'ta müftülük yapmakta olan, sonradan Çarşamba'ya nakledilen ve orada kalan Nusret Ulusoy'un dedesi olan zât-ı muhterem oraya gelmesini babam Ali Galip Yücel'in ziyareti esnasında şöyle anlatıyor. Of'un içerisinde bulunan eski bir mezarlığın kalkması için iki hoca ile birlikte fetva verdik. O sırada da Hoca Yusuf Şevki Efendi İstanbul'dan gelirken yanımıza uğradı. Bana '*Müftü Efendi neden bu mezarlığın kalkması hakkında fetva verdin?*' dedi. Ben de üzerinden kırk sene geçen bir mezarlığın başka yere naklinde bir mahsur olmadığına dair kitaplarda kayıt olduğunu söyledim.

"İyi amma böyle tehlikeli işlere karışmasanız daha iyi olmaz mıydı? Ruhlar sizi Rasulülâh'a şikayet ettiler. Rahatsız edildiklerinden dolayı davacı oldular, diğer iki hoca hakkında idam kararı verildi. Sizin ilminize hürmeten iltimas ettik, az bir ceza ile kurtulacaksınız. Yalnız cezaya itiraz edersen ceza büyür." Ben ise maneviyat ile istidadım olmadığından dolayı söylenenleri pek de nazarı itibara almadım. Çünkü dünyada iken Rasulülâh'ın meclisinde bulunması, bana iltimas geçmesi, ruhların şikayetlerini bilmesi mantığımın kabul etmediği hadiselerden olmakla garip geliyordu. Halbuki öyle büyük zatlar, veliler meşâyih-i kiram her zaman görüşebilirler ve zahiren olmasına imkan olmayan birçok işleri yapabildiklerine sonradan şahit oldum. Hatta meşhurdur ki; evliya

ve meşâyih-i kiram sağ oldukları müddetçe kınındaki kılıca, vefat ettiklerinde ise kınından çıkan kılıca benzerler. Daha fazla tesir ederler. Sonra bu hususta yanıldığımı anladım. Aradan fazla geçmeden iki hocanın hakikaten hiç sebepsiz idamlarına karar verildi. Benim de o sırada hiç sebepsiz olarak kaza haricine sürgün edildiğim bildirildi. Of müftüsü olduğum halde Akçaabat'a sürmüş oldular. Of'taki eşraf bu karara itiraz edelim diye bu hususta tafsilatlı bir arzuhal yazarak suçumuz olmadığını ve bu kararın yersiz olduğunu bildirdik. Gelen cevapta ise vilayet haricine sürgün dediler ve Çarşamba'yı gösterdiler. Tekrar itiraz edelim dedilerse de Hoca Efendi'nin söylediklerini hatırladım. Ve itiraz edince de artacağına şahidi de oldum. O zamandan beri Çarşamba'dayım işte buraya geliş sebepim böyledir dedi.”

1.4. Eserleri:

1.4.1. *Hediyetü'z-zâkirin ve hüccetü's-sâlikin*: Yusuf Şevki Efendi'nin matbu tek eseri olup baskısı Mısır'da yapılmıştır. Müellif risâlenin sonunda, eserin yazımını 12 Zilkâde 1301/3 Eylül 1884 tarihinde bitirdiğini söylemektedir. Onun Abdulhamid tarafından “Râmûzu'l-Ehâdis”i bastırmak için Mısır'a gönderildiği bilindiğine göre, kendi eserini de aynı dönemde (Bulak 1303/1885) bastırması olma ihtimali görünmektedir.

Hediyetü'z-zâkirin'de tarikat âdâb ve erkânını derin bir vukûfiyet içerisinde incelediği görülmektedir. Ancak bu inceleme savunma üslubundan ziyade bütün dîni ilimlerin verile-

rinden yararlanılarak müellifin dîni konulardaki bütüncül/küllî metodunu ve tasavvufi konuları dînin ana unsurları çerçevesinde ele alma kaygısını göstermektedir.

Tarafımızdan daha önce tercüme edilip neşredilen eser Arapçadır.¹⁰ Nakşibendî tarikatının şartları, zikir âdâbı, râbitanın keyfiyet ve meşrûiyeti, istimdâd ve istiânenin câiz oluşu, Peygamber ve velîlerle tevessülün caiz oluşunun delilleriyle açıklanması, inâbe ve intisab şeklinin açıklanması, meşâyih'ten zikir dersi alma, biat ve musâfaha, kadınlardan biat alma, kadınlara ve avama zikir dersi verme, müridlere teveccüh, cehrî ve hafî zikir, cemiyet ve cemaatle zikir, hatme ve halka, zikirde sayı belirlenme, kapıların kapatılıp dersli olmayanların hatmeye alınmaması, zikir ve hatme sırasında gözlerin kapatılması, zikir, tehlîl ve Peygamber (sav.)'e salât-ü selâmda sesin yükseltilmesi, kazâ borcu olanın nâfilelerle meşgul olması, bunun caiz oluşunun açıklanması, delilleri, hikmetleri, meşrûiyeti, hatme âdâb ve erkânı, akabindeki dua gibi konuları ihtivâ etmektedir.

Fıkıh, Tefsir, Tasavvuf ve Kelâm alanında çok geniş bir sahadaki kaynaklara atıflarda bulunan müellifin yararlandığı eserler arasında Buhârî ve Müslim'in sahîhleri yanında Kütüb-i Tis'a içerisindeki Tirmizî, Ebu Dâvud, İbn Mâce ve Nesâî'nin Sünen'i, İmam Mâlik'in *Muvatta'*ı gibi muteber hadis kitaplarını kullanılmıştır. Bunların yanında Suyûtî'nin *Câmiu's-sagîr*i, Taberânî'nin *Mücemül-evsat*, Münâvî'nin *Feyzül-kadîr*, Beyhakî'nin *Şuabül-îmân* adlı eseri onun hadis kaynakları arasındadır.

10- Bkz. Kara, İsmail – Hür, MahmutYücer, Trabzonlu (Ofu) Nakşî-Hâlidî Yusuf Şevki Efendi ve Hediyetü'z-zâkirin hüccetü's-sâlikin Adlı Eseri, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: V, sayı: 13, s. 323-362.

Eserini tarikat müntesiplerine yol göstermek için kaleme alan müellifimiz, konularını da onlara göre seçmiş, onları aklen ve rûhen yetiştirmeyi amaçlamıştır. Fâtîha ve İhlâs okuyup sevabının meşâyihin ruhlarına hediye etmek, ruhlardan istimdat gibi hususları Ehl-i Sünnet inanç esaslarına göre açıklamakta zaman zaman diğer mezhep görüşlerine de yer vererek tenkit etmekten çekinmemektedir. Eserde tasavvufî bahislerin tamamen sünnet temelli olarak açıklandığı görülmektedir. Bey'at ve musâfaha, teveccüh, cehri zikrin caiz olduğu, gece namazları, kadınlarla biatleşme buna örnek olarak verilebilir.

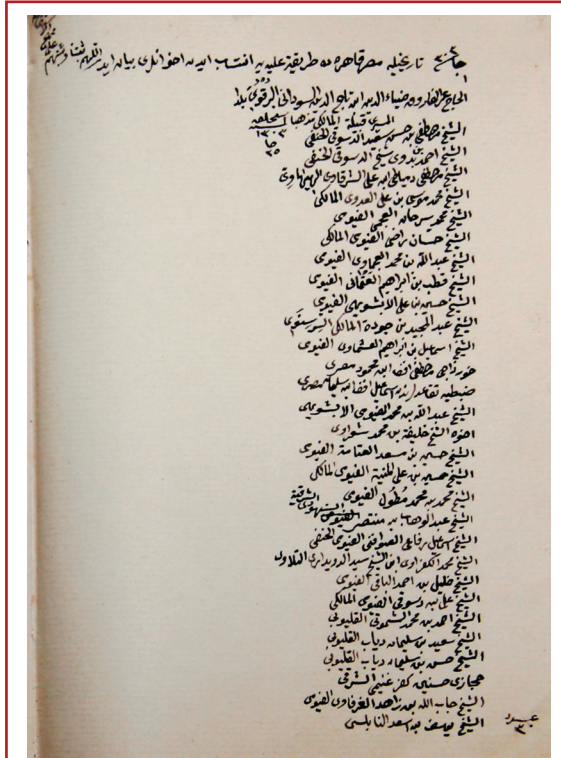
Risâlenin son bölümünde tarıkata ve tarikat müntesiplerine yapılan tenkitlere karşı hadis ve fıkıh kitapları temel alınarak savunma ya-

pılmaktadır. O'na göre, hatmelerde sayı tahsisi önemli bir unsurdur. Tarıkata intisabı olmayanların hatmeye alınmaması gerekir. Hatm-i hâceğân esnasında kapı ve pencerelerin kapatılması, gözlerin yumulması lüzumludur. Risâlenin sonunda hatm-i hâcenin nasıl yapılacağı, tertibi, usulü ve sonunda yapılacak dua tarif edilmiştir.

Tercümeyi neşrettikten sonra Yusuf Şevki Efendi'nin el yazısı ile kenarlarına notlar düşülmüş *Hediyetü'z-zâkirin*'in bir nüshası elimize geçti. Bu nüsha üzerinde Yusuf Şevki Efendi, haşiye niteliğinde kendi el yazısı ile konuyu tekid eden çok sayıda hadis metnine yer vermiş-kaynaklarını göstermiştir. Yine konuyla ilgili olarak Razî, Molla Camî, Abdulganî Nablusî, İmam Şarânî gibi ulemanın sözlerinden alıntılar, Fetavâ-i Hayriyye, Fetavâ-i Yahyâ Efendi, Fetevâ-i Necmiyye, Kadîhân, Şerh-i Hidâye gibi fıkıh kitaplarına atıflar gözlenmektedir. Sona doğru ise kenarlara çocuklarının doğum tarihlerini düşmüştür.

Şevki Efendi'nin Matbu Olmayan Diğer Eserleri Şunlardır:

Defter-i İhvan: Yusuf Şevki Efendi hilafet aldıktan sonra irşad vazifesi için dolaştığı belde ve memleketlerde kendisine intisap eden kişilerin isimlerini yer ve tarih vererek kaydetmiştir. Defterden Ziyâiyye ekolünün Osmanlı coğrafyasında yayıldığı bölgeleri, köy ve kasabaları, intisap edenlerin meslek ve kimliklerini izlemek mümkündür. Yaklaşık 450 sayfa civarında olan bu defterde yine yaklaşık olarak 12 bin ismin kaydedildiği görülmektedir. Defter-i İhvan'ın içeriğini yandaki tablodan takip etmek mümkündür.

Yusuf Şevki Efendi'nin Kendi Eliyle Yazdığı Defter-i İhvan

Sahife	Esâmî-i beldânı li'r-ricâl
3	Medîne-i Münevvere nevverahallâlu te'ala ilâ yevmi'l-kıyame
8	Mısr-ı Kâhire sânihallâhu ani'l-beliyye
13	İskenderiyye hafazahallâhu ani'l-kefereti'l-fecere
19	Trabzon Şehri
91	Akçaabad Polathâne kasabası
55	Sürmene Kazası
100	Of kazâsı
165	Selanik
175	Avrathisarı
185	Gümülcine
193	İskeçe
200	Yenice
205	Edirne
220	Yanbolu kasabası
225	Tuna tarafı Silistre
228	Ruscuk
230	Virane
235	Şumnu
	Li'n-nisâ
251	Medîne-i Münevvere nevverahallâhu te'âlâ
305	Mısr-ı Kâhire 254
310	İskenderiye 253
315	Trabzon Şehri 271
320	Akçaabad Polathâne (276)
340	Sürmene kazâsı 290
360	Of kazâsı 320
380	Selanik 266
385	Avrathisarı
388	Gümülcine
391	İskeçe
393	Yenice
395	Edirne
255	Yanbolu kasabası
	Silistre
	Ruscuk
	Varna
258	Şumnu

1.4.3. Râmûz el-ehâdis haşiyesi: Yusuf Şevki Efendi kendi ders okuttuğu Râmûz'un baş tarafına *Kitâbün celle kadren fâka bedren/Beda beyne'l-verâ, şemsen müniran* beyitleriyle başlayan ve toplam 78 beyitten oluşan eserin medhini, bazı özelliklerini ve müellifinin hususiyetlerini açıklayan Arapça bir şiir yazmıştır. Yine Râmûz içerisine başkalarına ait hadis ilmi ile ilgili bir çok risâleyi alıntılamıştır. İmam Suyûtî'nin *Risâle müntehâ'l-ukûl*'ü bunun örneklerindedir. Kendi haşiyesinin sonuna yine kendi eliyle Arapça olarak **Istilahâtü'l-Hadis başlığı** altında sahih, merfu', mevkuf, mürsel, hadîs-i Kudsi, mütevatir, munkatı benzeri 30 hadis istilâhını Arapça olarak açıklamıştır. Eser içerisinde 37 adet şukka (bağımsız not kağıdı) bulunmaktadır. Bu notlar müstakil bir kitapçık olacak hacimdedir. Eserin son kısmında Râmûz'a bir hata-savab (doğru-cevap) kitapçığı hazırlamıştır. Bu haliyle esere *Râmûz el-ehâdis haşiyesi* şeklinde isimlendirmemiz yanlış olmasa gerektir.

1.4.4. Levâmi'ul-envâr ve Menâzilü'l-ibrâr: Yusuf Şevki Efendi, *Râmûzül-ehâdis*'in sahabî râvilerini tanıtmak üzere *Levâmi'ul-envâr ve menâzilü'l-ibrâr* isimli 192 varaktan oluşan bir eser kaleme almış, eserin temmet kaydında 28 Recep 1296 Cuma günü seher vakti tamamladığını belirtmiştir. 534 râviden oluşan isim listesini elif-bâ sıralamasına göre tanıtmıştır. Ancak daha sonra buna 30 varak tutarında bir ilave yaparak yeni isimler ilave etmiştir. Bu zeyl de 3 Safer 1297'de tamamlanmıştır.

Aynı eserin sonuna doğru *mustalahâtü'l-hadis* konusunda *Şerh Allametü'l-Emîr alâ kasideti sahib* üst başlığıyla bir risâleyi temize çekmiştir. Bu risâleyi de 11 Safer 1296'da, Kahire'de Mes-

cidü Hüseyiniye'de tamamlamıştır. Kasîde'nin kenarında *Hâşiyetü Dessûki alâ Allametüs-Sabbân* eseri bulunmaktadır. Hâşiyesi yapılan *Allâme Sabbân*'ın (ö.1206) *Manzûmetü allâme es-Sabbân fi elkâbi'l-Hadis* adlı şiiri şöyle başlamaktadır.

صَلُّوا صَاحِبَ غَرَامٍ صَبْرُهُ ضَعْفًا
وَبَدَّلُوا قَطَعَ مَنْ فِي حُسْنِكُمْ شُغْفًا

Şevki Efendi 17 Şaban 1299 tarihinde eserin sonuna altı sayfa halinde seyhi Gümüşhânevi'nin hayatı hakkında Arapça malumat yazmıştır. Biyografi kronolojik olup Gümüşhânevi'nin hayatını tarihen izlemek mümkündür. Kendi el yazısı ile olan bu eserler de özel kütüphanesindedir.

1.4.5. Birgivi'nin *Mustalahâtü'l-hadis li'l-Birgivi* isimli beş varaklık eserini kendi derlemesi içerisine almıştır. Bu risâle;

Sabihun müdalül-irsâli vakfun

Fe katul-vasli min ref'i'l-garib şeklinde başlamakta ve;

Zaifün an ani'l-ulyâ fe-selsil

Usûle'd-dürri nazmen an tabibin beytiyle bitmektedir. Toplam iki kıta sekiz beyitten oluşan kasidenin şerhidir. Kasidenin aslı, Hâfız İşbilî'ye aittir. Muhaddis Ebü'l-Fazl Muhammed Medlecî bunu şerh etmiş, Birgivi ise hac yolculuğu esnasında talebeleri ile eseri okurken kendisinden açıklama yapması istenmiş, böylece haşiyeye ortaya çıkmıştır. Yusuf Şevki Efendi ise kendi el yazısı ile 1296'da bunu temize çekerek eserine almıştır.

1.5. Dost Halkası

Şevki Efendi'nin doğal olarak dost halkaları Gümüşhânevi tekkesinin önde gelen şahsiyetlerinden oluşmaktadır. Bunlar o dönemin Os-

manlı ulemasının önde gelen müderris, müftü, kadı gibi şahsiyetleri yanında yine tabiatıyla toplumun her kesiminden tekke müntesipleridir.

Kastamonulu Hasan Hilmi, Safranbolulu İsmail Necati, Dağıstanlı Ömer Ziyâeddin Efendi, Ünyeli Yusuf Bahri Efendi (ö.1921), Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi, bu halkanın önde gelenleri olmalıdır. Nitekim *Hediyyetü'z-zâkirîn*'in sonuna Ömer Ziyâeddin-i Dağıstânî'nin kendi tarikat silsilesini ifade eden beyitleri kaydederken Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi (v.1916) ve Abdülkerim Dağıstânî el-Gumûkî'nin Arapça kaleme aldıkları takrizleri bulunmaktadır. Halkaya ait isimleri Gümüşhânevî tekkesinde halvete girenlere ait listelerden takip edebilmekteyiz. Zira bazı halvet listelerinde Yusuf Şevki Efendi'nin ismi halife sıfatıyla listenin ilk sırasında yazılı olduğu görülmektedir.

Yusuf Şevki Efendi'nin bir çok mektubu Gümüşhânevî'nin bir diğer önde gelen halifelerinden Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi evrakında elimize geçmiştir. Ahmed Hilmi Efendi uzun yıllar İzmit'teki medresesinde müderrislik yapmış ve Gümüşhânevî dergahının diğer vilayetlerdeki organizasyonu ile ilgilenmiştir.¹¹

Yusuf Şevki Efendi, Gümülcine'den 3 Şeval 1302/16 Temmuz 1885 tarihinde Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi'ye yazdığı mektupta, onun bölgesinde bulunan ihvana selam etmekte, hatmelere devam etmelerini istemekte, kendisinin her gün ikindi ve yatsı namazından sonra hatmelere devam ettiklerini '*Elhamdülillah*

bu sene-i mübârekede bu tarafda mu'teriz zubûr etmediğinden mâ'adâ mutasarrıf paşa ve kumandan paşa ve molla efendiler dahî intisâb etmişdir' diyerek çok kimsenin kendisine bağlandığı müjdesini vermektedir.¹²

7 Ramazan 1306/7 Mayıs 1889 tarihinde yine Ankaralı Ahmed Hilmi Efendi'ye yazdığı mektubunda Ramazan'ın birinde Siroz'a ulaştığını ancak, kasabanın manevi havasının çok bozuk olduğunu, muteriz hocalar yüzünden çok sıkıntı çekip dua, himmet ve meded talep etmektedir.

10 Teşrin-i Sâni sene 312/22 Kasım 1896 tarihli mektubunda ise Ahmed Efendi'nin kendilerini bırakarak İzmit'e dönmesi hakkındaki yorumları aktarıp sıkıntılar için dua etmekte, kardeşlik hukuku gereği birbirlerine destek olmaları gerektiğini beyan etmektedir.

1.6. Kütüphanesi

Yusuf Şevki Efendi'nin günümüze ulaşan kütüphanesi Kondu Köyü'nde eliyle yaptığı evinde muhafaza edilmekte ve 300'ü yazma 800 civarında kitap içermektedir. Çoğunluğunun üzerinde şahsi mührü basılıdır. Yazmaların bazıları XVII. yüzyıla aittir. Yazma eserler tezyini sanatlar açısından öne çıkmamakla beraber içerik ve nadir nüshalar olması açısından oldukça değerlidir. Bunlar içerisinde çok sayıda Ziyâiyye ekolüne ait hadis, delâil, hizb okuma icazetnameleri, merkez tekkenin desteğiyle kurulan kütüphanelerin vakfiyeleri, merkezle yazışmalar, sipariş edilen kitaplar ve tediye yazıları yer almaktadır.

11- Ankaralı Ahmet Hilmi Efendi için bk. Necmettin Azak, "Gümüşhânevî'nin halifelerinden Ankaralı Ahmet Hilmi Efendi ve Muhibbu'l Fıkh adlı eseri" isimli tebliğ metni.

12- MEC Araştırma Merkezi, Ankaralı Ahmet Hilmi Efendi Evrakı, nr. 2/0029.

Kitaplar arasında Kadı Beyzavî Tefsiri, Bursevî Tefsiri, Sahîh-i Buhârî ve genelde Osmanlı medreselerinde okutulan alet ilimlerine ait ders kitapları yer almaktadır. Süleyman Yücelin rivayetine göre gerek Rus işgali esnasında, gerekse daha sonra bu kütüphaneden çok sayıda eser ödünç verilmiş ama alanlar tarafından geri getirilmemiştir.

1.7. Yusuf Şevki Efendi ve Hacı Ferşad Efendi

Yusuf Şevki Efendi'nin yolunu son devir müderris ve şeyhlerinden Ferşad Efendi (1866-1929) devam ettirmiştir. Şeyhine damat olan Ferşad Efendi de Gümüşhânevi Tekkesi'ne bağlanmış, İsmail Necati Efendi'nin yanında halvete girerek hilâfet almıştır. Bir rivâyete göre İsmail Necati Efendi'den sonra Gümüşhânevi Tekkesi'nin postnişinliğine getirilmesine rağmen "şöhret afettir" diyerek bu görevden kaçınmış, ömrünün sonuna kadar memleketinde tedris ve irşad faaliyetlerine devam etmiştir.¹³ Memleketinde öğrenci yetiştirmeye devam etmiş, vefatında hocası gibi kendi köyünde defnedilmiştir.

Ferşad Efendi, Gümüşhânevi'nin Of, Rize ve Bayburt'ta kurduğu kütüphanelerin mütevelliliğini de yapmış, köyünde kurduğu medresede kırk yıl müderrislik, Of'ta müftülük, Samsun İdadisi'nde öğretmenlik görevlerini icra etmiştir.

Toplumun kültür değişimine uğradığı hassas bir dönemde yetiştirdiği talebeleriyle Karadeniz yöresinde halkın dîni hayatı üzerinde unutulmaz tesirler bırakmıştır. Tesirleri ölü-

Yusuf Şevki Efendi'nin Kütüphanesi

münden sonra da devam etmiştir. Çaykara'da müderris mürşid Hasan Râmi Yavuz, Of'ta Çalekli Dursun Feyzi Güven, Of'ta ünlü kıraat âlimi Mehmet Rüşdü Âşikkutlu, Samsun'da Açıkbaş Ömer Efendi ona mensup olan önemli kişiler arasındadır.¹⁴

Ferşad Efendi'nin talebeleri arasında tarikat yolunu Samsun'da Açıkbaş Ömer Efendi ve Suluova'da bulunan kayın biraderi Ali Yücel devam ettirmiştir.

2. Açıkbaş Ömer Efendi

Ömer Şevki Altuniç, 1880/1295 senesinde Artvin'in 10 km. doğusunda yer alan Salkımlı (Tolgum) köyünde Mustafa Efendi ve Hava Hanım'ın çocukları olarak dünyaya geldi.

13- Yusuf Şevki Yavuz, "Ferşad Efendi", *DİA*, c.XII, 413-414.

14- Yusuf Şevki Yavuz, *aynı yer*.

Mustafa Efendi köyünde ziraat, tarım ve arıcılık işleriyle meşgul olmuştur. Aile, 1878 Osmanlı-Rus harbinde, Rusların Artvin'i işgal etmesi sebebiyle Anadolu'ya hicret eder ve Samsun'a, şimdiki Hançerli mahallesi Ilıca Sokak'a yerleşir. Samsun'da 4 dönümlük bir bahçe satın alıp sebze yetiştirerek geçimlerini sağlamaya başlarlar.

Fikret Altuniç'in rivayetine göre¹⁵ Ömer Şevki Efendinin babası Mustafa Efendi, halim selim bir kişi olarak bölgede tanınmaktadır. Keramet sahibidir.¹⁶

Mustafa Efendi'nin tasavvufi hayatı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak oğluna 'Şevki' ismini vermesinden bu durum Oflu Yusuf Şevki Efendi ile bir bağı olabileceğini çağrıştırmaktadır.

Aile, soyadı kanunundan önce, *Karakullukçuoğlu* lakabını kullanmıştır. Ancak soyadı kanunu çıktığı zaman 'Karakullukçuoğlu' soyadını almak istemişler fakat önceden Oflu bir aile Karakullukçuoğlu soyadını aldığı için Ömer Efendi *Altuniç* soyadını almayı uygun görmüş-

tür. Altuniç *içi altın gibi saftır, içi kir pas tutmaz, saf olan bir kişi* manası gelmektedir.

Ömer Efendi'nin ilk bilgilerini kimden aldığı bilmesek te, şahadetnamesinden 17 yaşında iken 1312/1897'de Canik Mektebi İdadiye Mülkiyesi'nden alıyyü'l-a'lâ (Pekiye) dereceyle mezun olduğunu öğrenmekteyiz. 27 yaşında iken 1322/1907 de ise diplomasını zayi sebebiyle tekrar çıkartmıştır.

Ömer Şevki Efendi 1888-1911 tarihleri arasında Rüşdiye okullarında Fransızca ve Edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Fransızcasının ileri seviyede olması sebebiyle Fransızlarla, ve şehirdeki papazlarla da görüşür, Fransızcasını bir taraftan yaşatmaya çalışırken, diğer taraftan onlara Türkçe öğretmiştir. Şehirde varlıklı aile çocuklarına özel Fransızca dersleri vermiştir. Bu nedenle kendisine *Hoca Efendi* veya *Efendi Hazretleri* denilmektedir.¹⁷

Sebebini bilmediğimiz bir nedenden ötürü Trabzon idadisine tayin edilir, ancak bu duruma kızarak istifa eder ve kardeşi Ahmed ile birlikte sebze komisyonculuğuna başlar. Maarif Nezareti, tayin hatasını düzelterek tekrar Samsun'da

15- Ömer Şevki Efendi'nin öz yeğeni Fikret Altuniç, ömrünün yirmi iki senesini amcasıyla birlikte geçirmiş, onun hakkında büyük oranda malumata sahip olmuştur. Kendisi ile 28/Kasım/2011 tarihinde yapılan görüşme.

16- Bu kerametlerinden birisi şöyledir: Artvin'de iken arı kovanları bulunmaktadı, muhafaza için balları küpe koyuyorlar. Kışın evde sürekli bal tüketmelerine rağmen, bal bitmiyor. Eşine bir gün; *"yahu bu bal bir türlü bitmiyor"*, diyor. Ondan sonra bal bitiyor. Samsun'a taşınıyorlar, yoksulluk dönemleri. Artvin'de ziraatla geçinirken göç ile geldikleri için fakir düşmüşler. Ilıca Çeşmesi civarında dört dönümlük bir bahçe, Acem Teknesi'nin hemen alt tarafında bir ev alıyorlar. Bahçede tarım yapıyorlar, sebze yetiştiriyorlar, yetiştirdiklerini satarak geçinmeye çalışıyorlar. Evleri alt tarafında bir çeşme bulunmaktadı. Mustafa Efendi, o çeşmede sabahları namaza giderken abdest almaktadır. Bir gün yine abdest almaya gittiğinde bakıyor ki yalağın kenarında bir altın lira durmakta, lirayı alıp cebine atıyor. Ertesi gün gittiğinde yine bir lira buluyor, onu da alıyor. Bu böyle aşağı yukarı on dört altın oluyor. Sonra yine kendini tutamayıp eşine: *"Ben böyle her sabah gidiyorum, yalağın kenarından bir lira alıyorum."* Bu bilgiyi paylaştıktan sonra ertesi gün gidiyor, para yok. Kısmeti o kadarmış.

17- Süleyman Yücel'in hatıra defteri 1'den. Ekşioğlu Hacı Süleyman Yücel, 1929 yılında Trabzon Dernekpa-zarı ilçesi Kondu köyü Ekşiali mahallesinde dünyaya geldi. Babası Nakşi şeyhi Hacı Ali Galip Yücel, annesi Cansızoğlu Paşa Efendi'nin kızı Ayşe'dir. İlk ve orta tahsilini Samsun Tekkeköy'de birincilikle bitirdi. Maddi

göreve başlayabileceğini söylemesine rağmen, kabul etmez. Şık giyinen Ömer Efendi bundan sonra iş elbiselerini giyinip çalışmaya başlar.¹⁸

Kardeşiyle birlikte yeni araziler alır, işlerini büyütür ve ortaklığa (yarıcılık) çalışmaya başlarlar, bir aralar 8-9 ortakçı edinir. Satın aldığı veya kiraladığı arazileri işletir. Ortakçıların bazıları başka şehir göçmenleri veya iş bulamayan fakir ailelerdir. Bu rakam ikinci dünya harbinin ülkemize stok-kıtlık ve bazı gıda maddelerinin karneye bağlanması şeklinde yansıdığı günlerinde, üretimiyle Samsun'a hizmetini göstermektedir. Diğer taraftan nakliye hizmetlerinin güç olduğu dönemlerde başka bölgelerden sebze ve meyvenin az geldiği şartlarda yerel dinamiklerden, helal tarzda yararlanma gücüne işaret etmektedir. Samsun'da Kurduğu manav dükkanını genişleterek Kasaplar caddesini bir ticari merkez haline getirirler. Sebzeçiliğin borsasını fiili olarak uygulamış, mallar müzayedeye ile alınıp satılmaya başlamış, sabah en

erken saatte haldeki alım satımı kendisi başlatmış, diğer komisyoncular da ona göre fiyatları belirlemiştir. Lakabı "Pazarbaşı"na çıkmıştır. Pazarcıbaşının fiyatları açıklamasıyla pazarda fiyatlar belirlenir olmuştur. Sebze komisyonculuğu yaptığı için sadece kendi ürettiklerini değil, köyden sebzelerini getirip bırakanların mallarını satar, akşama da paralarını teslim ederlermiş. Ömer Efendi, genelde öğle sonrası ortak verdiği bahçelere nezaret eder, üretilen sebzeleri kendisi alıp dükkâna götürür, bundan da hiç yüksünmemiş. Kendisine akıl soranlara bildiği en helal kazanç yolu olan yöntemi tavsiye eder, genelde arsa almaya teşvik edermiş. Paraları sayarken elini sürmez cımbızla tutar, öylece çevirmiş. Onca paranın içinde paraya tamah etmez, değer vermezmiş.¹⁹

2.3. Aile Hayatı

İlk evliliğini Ali Efendi ve Aliye Hanım'ın çocukları olan 1308/1893 doğumlu Fatma hanımla 1327/1912 yılında gerçekleştirebilir. Bu ev-

durumu nedeniyle lise tahsiline ara verdi. Daha sonra Ankara ve Amasya'da açılan teknisyenlik kurslarını tamamlayarak demircilik ve sobacılık işlerine başladı. Daha sonra Suluova'ya dönerek diş teknisyenliği ve sobacılık yapmaya başladı. Hacı Süleyman Efendi, dünyevi işlerini sürdürürken bir yandan da babasında din eğitimleri almaya devam etti. Babasından başka Şeyh Ömer Şevki Altuniç Efendi'ye intisab etmiş ve ondan ders almıştır. Bu eğitimler sayesinde Sürmene Merkez camisine imam oldu. İmamlık yaparken dişçilik yapmaya da devam etti. 1976 yılında Dernekpazarı Merkez Camisi imamlığına atanmış ve emekli oluncaya kadar burada imamlık yapmıştır. İmamlığı sırasında dişçiliğe devam etmiş olup yaşlandıktan sonra bu işi bırakmış fakat dişçilik alet ve edevatı evinin en mutena köşesinde saklanmaktadır. Hacı Süleyman Efendi, çok yönlü kişiliğe sahip biri idi. Halk Eğitim Merkezi'nin açtığı birçok kursu bitirmiş ve diplomalarını süs diye kullanmayıp çeşitli alanlarda da faaliyet göstermiştir. Samsun'da bir yıl fahri vaizlik, Almanya'da din görevlisi olarak görev yapmış olup en son olarak Dernekpazarı Ziraat Odası Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Nakşi şeyhi olan dedesi Yusuf Şevki Efendi ve babası H. Ali Galip Yücel'den aldığı maddi ve manevi görevleri devam ettirmiştir. İmdat Ekşi, *Hakkı Ekşi'den Ekşi Ali'ye*, İstanbul 2004, s.113-114.

18- Hacı Ferhat Efendi ile ne zaman nerede tanıştı ve onun talebesi olarak tasavvufa suluk etti. Bunu tam olarak bilemiyoruz. Ancak, Hacı Ferhat Efendi'nin Samsun'da öğretmenlik yaptığı söylenmektedir. Askere öğrencilerin alınıp alınmaması için oluşturulan komisyonunda Samsun'da görev almıştır. Muhtemelen aynı dönemlerde birlikte öğretmenlik yapmış olabilirler. Şurası kesin ki 1921-1922 yılından önce bu tanışma gerçekleşti. Sonrasında ise İstanbul'da Mustafa Feyzi Efendi hilafeti zamanında iki halvete (1921-1925) katılmıştır.

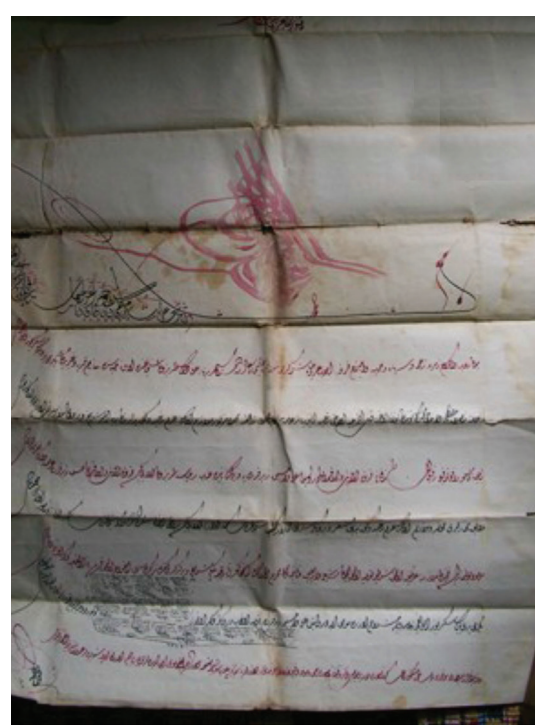
19- Abdullah Haşıl ile yapılan 12/10/2011 tarihli röportaj

lilikten 1328/1913'de Mahmut Şevki Altuniç dünyaya gelir. Mahmut Şevki yedi aylık iken 1329/1913'de annesini kaybeder. İkinci evliliğini Samsun Müftüsü Hasan Efendi'nin kızı 1303/1888 doğumlu Hava hanımla gerçekleştirir²⁰. Bu evliliğinden sırasıyla Nezih Hanım 1335/1919, Zehra Hanım 1336/1920, Abdullah Efendi (Doktor) 1340/1924, Mustafa Fevzi 1926²¹ ve Emine Hanım (d.1929) olur. Böylece Ömer Efendi'nin 3 oğlu ve 3 kızı olmuştur.

Kızı Emine Hanım'ın rivayetine göre; Ömer Efendi, ev hayatında aile fertlerine karşı çok müşfik, çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenir, gerektiğinde derslerine de yardımcı olurdu. Özellikle kız çocukların okutulması yönünde çevresindekilere hep telkinde bulunur ve teşvik ederdi. Bu sebeple kız çocuklarını en az lise mezunu, erkek çocuklarını da üniversite mezunu yapmıştır. Akşamları evde çocuklarıyla oturur, sohbet eder sonrasında da odasına çekilirdi. Yemeğe düşkün değildi ve sofrada yenmeyen ekmek ve yemeklere "berekatli" ekmek, yemek diyerek yerdi. Günlük siyasi gelişmeleri gazetelerden takip ederdi. Geceleri sabahlara kadar ibadet ve zikirle meşgul olur, yatağında yatmazdı. Bir keçesi vardı, onun üzerinde ibadet eder, bazen üzerinde uyurdu. Yatsı namazlarını ve teravihleri evinde bacanağı olan Hafız Mahmud Danışman'ın imametiyile kırlardı.²²

2.4. Ferşad Efendi ve Açıkbaş İlişkisi

Yine Süleyman Yücel'in rivayetine göre, Açıkbaş Ömer Efendi, o dönemlerde vapur ile Samsun'dan Trabzon'a veya Of'a gelir oradan Kondu Köyü'ne geçerek Yusuf Şevki Efendi'nin kabrini ziyaret eder, sonra Çaykara'nın Holay-sa Köyü'nde Hacı Ferşad Efendi'nin ziyaretine gidermiş. Bir gün birçok alimin bulunduğu bir sofrada yemek duasının yapılması Ömer Efen-

Sultan Abdulhamid'in Verdiği Berat

20- Kayınpederinin vefatıyla ondan miras kalan 3 katlı evine taşınır ve Müftünün küçük kızının da veliliğini üstlenir, hep birlikte yaşarlar. Müftünün küçük kızı olan Samire muhtemel 1917 doğumludur. Zira Ömer Efendi'nin küçük kızı Emine'nin açıklamasıyla, Müftü Efendi vefat ettiğinde Samire Hanım 11 yaşında imiş. Müftü Efendi de muhtemelen 1919 Ocak ayında vefat etmiştir. Kaynaklara göre 30 ocak 1919'da Yusuf Bahri Uğurlu Samsun müftülüğüne vekaleten atanmış ve 13 sene vekalet etmiştir. Sonrasında ise asalet gelmiş ve 1938 de vefat etmiştir.

21- Tekirdağlı Mustafa Fevzi Efendi'nin vefatından 2 ay sonra oğlu dünyaya gelmiş ve şeyhinin ismini oğluna vermiştir.

22- Emine Hanım ile 20 Mart 2012 tarihinde yapılan görüşme notları.

Sultan Abdulhamid'in Hediye Ettiği Kılıç

di'ye istirham edilmiş o da duasında; “*Bu memleketin insanını bol, arazisini kıt eyle*”, diye dua edince biraz garip karşılır ve sebebi sorulur: “*Buranın insanı memleketin her yerinde lazımdır. Arazisi olursa burada kalır. Hafızlar, hocalar, sanatkâr, duvarcı, marangoz, hızarıcı, kalaycı ve diğer faydalı insanlar buradan geliyor.*” cevabını verir.

Ali Galip Yücel'in rivayetiyle Süleyman Yücel'in kayıtlarından okuduğumuz kendisinin şeyhine bağlılığı ile ilgili bir anekdot şöyledir: Bir seferinde Of'dan yaya olarak Çaykara'ya giderken yolda rastladığı bir adam nerelisin diye soruyor.

“*Holaysa Köyü'ndenim*”.

Seni hiç görmedim kimlerdensin,

“*Ferşad oğullarındanım*”

Onları da tanırım

“*Vaktiyle İstanbul'a gidenlerdenim*” diye cevap veriyor.

Bunu duyan adam da inanmış, hadiseyi Hacı Ferşad Efendi'ye anlatmış.

Hacı Efendi; “*şimdiye kadar Ferşad oğullarındanım dedin bundan sonra Ferşad'ım diyeceksin*” demiştir.

Abdest almaya çıkılınca, orada kalan hocalar; “*sen ne yaptın ki biz senelerdir burada çalışırken sen Samsun'dan geliyorsun da Hacı Ferşad oluyorsun.*”

“*Ben Ferşad oğullarındanım dedim, baba ölürse miras evladına kalır*” demiştir. Tasavvuf-ta ‘fenâ fiş-şeyh’ olarak adlandırılan bu durum aslında her mutasavvıfın seyr u süluktaki ilk basamaklarındandır ve fakat erdirici ve oldurucu bir basamaktır. Ömer Efendi, Hacı Ferşad Efendi'nin vefatından sonra da kıtlık yıllarında çocuklarına verilmek üzere teneke ile gazyağı gönderirmiş.

Yine Süleyman Yücel, babası Ali Galip Yücel'in, şeyhinin manevi yönden ileri derecede olduğunu bilip takdir ettiğini ifade için; “*Ondan*

sonra onun yerini tutacak kimseyi görmedim” dediğini aktarmaktadır. Kendi hocası Hacı Feriştad Efendi’de gördüğü meziyetlerin aynısını Ömer Efendi’de gördüğünü anlatmıştır.

Onun tasavvufî meşrebini belki şu mısraları anlatmaya yeterlidir:

“Başta devlet, dilde himmet, elde fırsat var iken
Tut elinden düşmüşlerin, sana saadet yâr iken
Kimseye baki değildir, mülk-ü devlet sim-ü zer
Bir harap olmuş gönlü tamir etmektir hüner!”

Yeğeni Fikret Altuniç’in rivayetine göre ise şu beyiti tekrar etmektedir:

Geç geçenden ibni vakt ol gözle hal
Hem yeme ferda gamın ferdaya sal

2.5. Resmi İdare ve Açıkbaş Ömer Efendi

Halk Partisi hükümetinin en diktatör ve dine karşı yapılan baskılarından o da yeterince mustarip olmuştur. Çok temkinli hareket ettiği halde bir defasında Vali Bey’e “şeyhlik yapıyor” diye şikâyet edilir. Vali kendisini çağırır. Makamına gider. Tanımadığından mı yoksa kasten mi bilinmez hoca efendiyi evraklarla meşgul olup ayakta bekletir. Ömer Efendi,

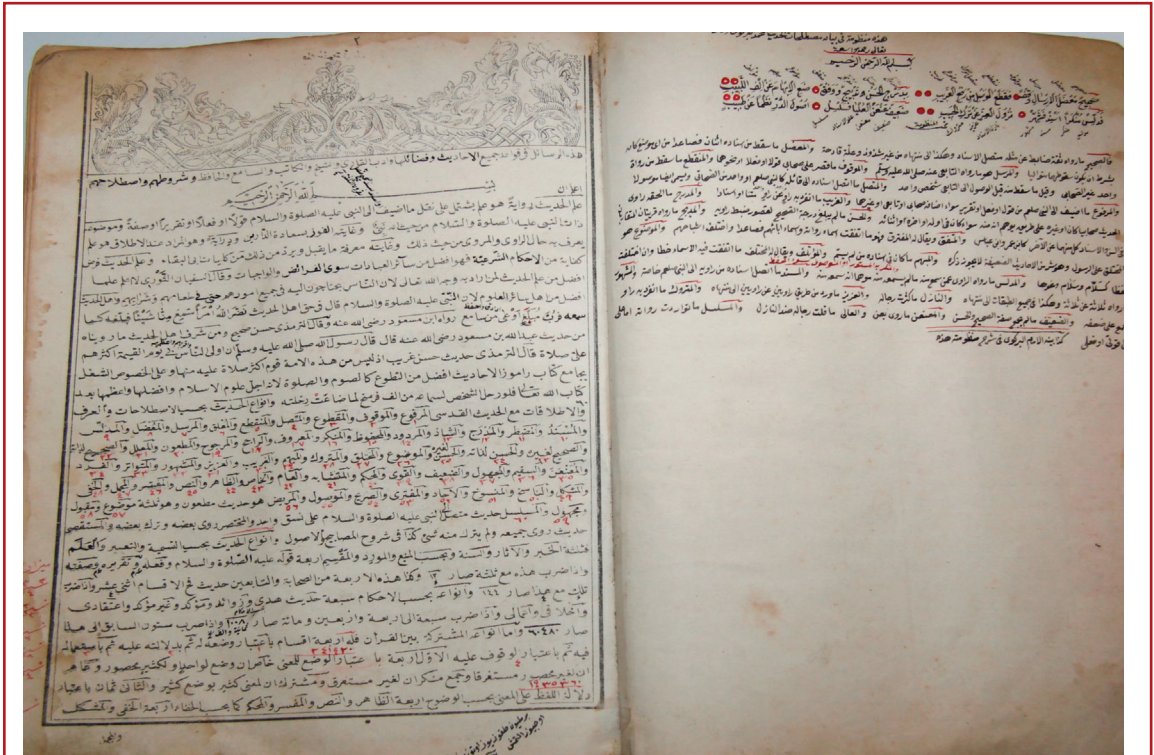
“Efendim beni çağırtırmışsınız”,

“Şeyh Ömer Efendi siz misiniz?”

“Ben öyle bir şey demedim.”

“Vatandaş öyle söylüyor”

“Neden inanıyorsunuz, sizin için de çok şeyler söylüyorlar ama biz inanmıyoruz.”

Yusuf Şevki Efendi’nin Okuyup İçerisine Şerhler Düştüğü Ramuz Nüşhası

Ne diyorlar

Vali bey rüşvet alıyor, kumar oynuyor, içki içiyor diyorlar ama biz inanmayız. Okula dört bin talebe gider de azala azala içlerinden dört tane vali çıkar. Bu kadar süzgeçten geçen bir vali bu dediklerinizi yapar mı diye inanmazdık. Siz nasıl inandınız.”

“Öyleyse siz ne iş yaparsınız”

“Evvvelce Sultanî mektebinde Arapça, Türkçe, Fransızca dersi veriyordum. İstifa edip sebze üzerinde komisyonculuk yapıyordum”,

“Meslektaşız buyurun oturun”.

“Zahmet etmeyin bir saattir yetmiş beş yaşında bir zat olarak ayakta bekliyorum. Şimdi yer göstermenizin değeri kalmadı.” Vali bu konuşma sonucunda mahcup oldu.

Yine Süleyman Yücel’in nakline göre, Efendi Hazretlerinin karşısında Elbiseci Nuri Efendi isimli birisi bulunmaktadır. O anlatmaktadır: Evine kimler gelip gidiyor ne konuşuluyor, onları takip etmek amacıyla polisler onu takip etmek için birisini görevlendirdiler. Evin etrafı duvarlarla çevrili, yukarısı tel örgülü, dışarıdan içeriye girilmesi imkansız. Hoca Efendi’yi takip ediyor, namazını camide kılıyor, dış kapıyı açık bırakıp, bahçede kasaları düzeltirken polis içeri girmesini sağlıyor, adam bodruma girip saklanıyor. Efendi, bodrumun kapısını kapatıyor ardından dış kapıyı da kapatıyor. Yukarı çıkınca adam üstten ses gelmiyor, gelen giden görünmüyor, orada beklemenin de bir yararı yok, çıkıp gitmek istiyor. Fakat kapı dışarıdan kilitli, pencereler demirli olduğu için çıkıp gidemiyor. O gece orada kalıyor. Sabahleyin Efendi hazretlerinin geldiğini tahmin ederek kapıya vurmaya ve bağırmağa başlıyor. “Efendi beni affet,

bana bu ceza yeter” deyince sanki bilmiyormuş gibi “*nasıl da tesadüf oldu”* deyip kapıyı açıyor.

Kendileri şeyh olduğu için göz önünde idi. Bu sebeple takip edilir, gözetlenirdi. Hatta şehir dışına çıkması yasaklanmıştı. Bir defasında Hopa’ya kızının yanına gitmek istediğinde çok zor şartlarda kısıtlı olarak izin verilmiştir. Yeğeni Fikret Altuniç’in rivâyetine göre bu yolculuğa ancak; gemiyle gitme, ama gemiden dışarı çıkmadan gemide yatarak aynı gemiyle de geri dönme şartıyla izin verilmişti. Hopa’ya kadar gitmiş, dışarıya çıkmadan kızını, damadını, torunlarını görmüş, yine aynı gemi ile Samsun’a geri dönmüştür.

2.6. Vefatı

Üç gün komada kalmış ve 25 Mart 1950 cumartesi günü saat 7.10 civarında vefat etmiştir. Cenazesi ertesi gün, Pazar günü, kaldırılmıştır. O zaman evleri Subaşı’ndaki Yeraltı Camii’den yukarı çıkan Müftü Sokak’ta bulunmaktadır, cenaze oradan Büyük Cami’ye getirilip Seyyid Kutbiddin mezarlığına defnedilmiştir. Cenazeye yurdun dört bir tarafından katılımlar olmuştur. Ezanın yasak olduğu bir dönemde, halk cenazeyi mezarlığa kadar tekbirler eşliğinde götürmüş, resmi yetkililer cenazeye katılmasına rağmen hiçbir müdahalede bulunmamışlardır. Fikret Altuniç, Abdullah Haşıl ve kızının rivayetlerine göre çok kısa bir sürede bu kadar kalabalık bir zümrenin cenazede hazır bulunmasının nedeni, herkesin o gece aynı rüyayı görmeleri ve cenazeye davet edilmiş olmalarıdır.

Fikret Altuniç’in rivâyetine göre kabir taşında yazan tarih manzumesi oğlu Mahmut Altuniç’e aittir.

Alıp feyzi Resul-u Kibriyadan

Dolup aşk ile dergah-ı Ziyâ'dan

Tariki Nakşibendidir sülûki

Geçti Ömer Şevki bu ma'sivadan

Fena fillah olup buldu binayı

Gelince ırcî emr-i Hüda'dan

Fatıha ibsan edip sen ey zâir

Himmetin gör sefâ bul geç cefâdan

Şefi eyle refikim ya Rab ilahî

Ümidim hem Muhammed Mustafa (S. A. S)'dan.

Yusuf Şevki Efendi'nin Mezar Taşı

2.7. Tasavvufi Eğitim Yöntemi

Süleyman Yücel'in kaydına göre, Gümüşhaneli Ahmed Ziyâeddin halifelerinden İsmail Necati Efendi'nin halvetine girip inabe almış ardından yine Of'un Holaysa Köyü'nden Hacı Ferşad Efendi'ye bağlılığını yenilemiştir. Yine aynı kaynağa göre önce Ferşad Efendi ile tanışmış, onun yönlendirmesi ile İstanbul'da İsmail Necati Efendi'nin nezaretinde iki defa halvete girmiştir. Ömer Efendi'nin Safranbolulu İsmail Necati Efendi ile tarihen görüşmüş olma ihtimali varsa da Süleyman Efendi dışında hiçbir kaynakta bunu destekleyen bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle bu bilgiyi şimdilik ihtiyatla karşılamak gerekmektedir.

Süleyman Yücel'in aksine diğer rivayetler, onun tasavvufi hayatının Hacı Ferşad Efendi ile tanışmasından sonra başladığı, 1921-25 yılları arasında İstanbul'da Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi'nin nezaretinde çıkardığı halvet sonrası hilafet olarak Samsun'da irşad görevine geçtiğini göstermektedir. Süleyman Yücel'in kaydına göre Mustafa Fevzi Efendi'nin halvet masraflarını gördüğü için duasına mazhar olmuştur.

Ömer Efendi'nin tasavvufi yönü ile Mehmet Zahid Kotku tarafından tercümesi yapılan *Tezkiratü'l-Evliya'nın* sonunda talebelerinden Cemil Efendi tarafından yazılan şu bilgilerin verildiği görülmektedir:

“Bütün ömründe çalışmanın zevkine ermiş, azim ve irade timsali, nuraniyetinin heybet ve celalinin galebesinden ilk görenler sarsılır, gönüllerinden her şey silinir yalnız onun feyzi, nuraniyeti hakim kalırdı. Güneş gibi gökçek yüzlü, ak sakallı ve Açıkbaş idi. Merhameti, büyük nezaket

*ve tevazuu kendisi ile görüşenleri mutlaka dost ve minnettar bırakırdı. Servette, ilim ve sahada, biz-zat işinin başında çalışmada, tedbir ve hizmetli, idarede eşsiz, âlem-i İslâm'ın en güzel bir örnek insanı' idi.*²³

Bunun yanında kızı ve yeğenlerinden alınan bilgi şöyledir: Samsun ve ilçelerinden, Karadeniz nahiyesinden pek çok müridi ziyaretlerine gelir; onların manevi gelişimine katkıda bulunurdu. Evinde haftalık ya da onbeş günde bir sohbetler yapar, müritlerinin yetişmesini sağlardı. Hatm-i Hâcegânî ise bağ evinde yaparlardı. Tekkeler kapatıldığı için talebelerinin yetişmesini halk içinde Hakk ile beraber olarak sağlamıştır. Şehir dışından gelen misafirlerine; “şurada otel, şurada da lokanta, benim dükkanım da şurası” der ve mahiyetini bilemediğimiz bir şekilde müritlerinin yetişmelerini sağlardı.

Bazen tarikat dersi almak isteyenlerin Mustafa Bağışlayıcı'nın evinde toplandıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi de Süleyman Yücel'dir. Onun rivayetine göre bir gün Bağışlayıcı'nın evinde on-on beş kişi toplanmışlar, Ömer Efendi oraya gelerek ders tarifi yapmış, hatme duası edilmiştir. Dersten sonra Cemil Bey ile eve dönerken tarikat dersi tariflerini Cemil Bey tekrar izah etmiştir. Ali Galip Efendi ve Hamid Efendi'yi Tekke Köyde'ki amcasının evinde bir odada halvete koymuştur. Kırk gün devam eden bu halvet esnasında arada bir Sam-

sun'a giderler ders değişikliği yaparlarmış. Halvettekilere Selime yengesi akşamları yiyecek olarak az tuzlu mercimek çorbası hazırlarmış. Aynı hatıralarda, Açıkbaş Ömer Efendi'nin Ali Galip Efendi ve kardeşine Yusuf Şevki Efendi'nin oğulları olması dolayısıyla saygı duyduğu nakledilmektedir.

“Kasım Baba” namıyla bilinen ve halen İstanbul'da yaşayan ve üç yıl Açıkbaş'ın sohbetlerine katılan Kasım Yağcıoğlu'nun hatıralarına göre; ilk tanışması Samsun Çiftlik Köyü Cami'sinde olmuş ve henüz genç bir delikanlı olan Kasım, secdeye giderken pantolonunu yukarı çekmektedir. Namaz bitiminde kendisiyle tanışmış ve yanında bulunanlara ‘*Bu kardeşimizi de bu akşam sohbetimize getirin*’ diyerek ricada bulunmuştur.

Sohbette, ‘arkadaşlar sizlere bu akşam abdesti anlatacağım diyerek başlamış, sonra namaza geçmiş ve en sonunda namazda dikkati dağıtacak bir harekette bulunulmaması gerektiğini ve pantolonu yukarı çekilmemesi gerektiğini anlatmış”

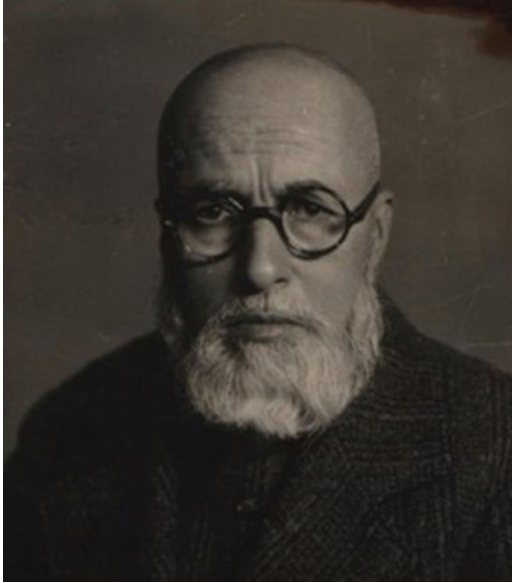
Yine Kasım Yağcıoğlu'nu Yahya Efendi dergahı son şeyhi Abdülhay Efendi'ye emanet etmiş kendisine bir mektup yazarak Kasım ile ilgilenmesini istirham etmiştir. Kasım Yağcıoğlu, “*Ne zaman hata yapacak olsam, günah işleyecek olsam, hocam Ömer Efendi gözümün önünde belirir ve beni günahattan alıkoyar*” diyerek hocasına

23- “Samsun'da herkes ona ‘Hoca’ derdi. Uzun seneler Samsun idadisinde Türkçe, Fransızca, yazı hocalığı etmiş, İsmail Necati Efendi hazretlerinin halifelerinden Oflu Ferşad Efendi Hazretleri ile görüştüğünden sonra ondan feyz alarak Mustafa Fevzi Efendi Hazretlerinin nezaretinde iki defa İstanbul'da halvete girip kemale ermiş, ve artık herkesin hocası olmuştu. Kendisine ‘Açıkbaş’ denilirdi. Ustura ile saçları kesilmiş olarak yaz kış başı açık olarak gezerdi. Türkiye'nin hemen her tarafından ziyaretine gelenlerin, maddi, manevi müşküllerine çaresâz olarak nur ve huzur içinde teşyi ederlerdi. Ve asıl hayret edilecek şey de bütün bu gelip giden ziyaretçiler yüzünden hiçbir zaman bizzat idare ettiği mağazasının işlerini de aksatmamış olmalarıdır.” F. Attar, Tezkiretü'l-Evlviâ, (Trc. M. Z. Kotku) İstanbul 1964, s.187.

rabitasını ve onun hocasının kendi üzerindeki himmetini ifade etmiştir.

Onun sohbet usulü hakkında: “Ne zaman sohbe başlasa Euzu besmele çeker, Muhterem evlatlarım der, sonra iki elini kaldırır, “*Bu elimin parmakları sayısınca büyük günah vardır. Ben bunları yapmadım: İçki içmedim, kumar oynamadım, zina yapmadım, hırsızlık yapmadım, adam öldürmedim, ana babaya isyan etmedim, kimsenin yurvasını dağıtmadım, faiz yemedim, vatana hainlik etmedim. Ben bunları yapmadım ama size günahsızım da diyemem. Siz de bu büyük günahları işlemeyin*” Bu sözleri her seferinde sohbe başlarken o kadar tesirli söylemiş ki mühür kazır gibi cemaatin gönlüne kazırmış.

Yeğeni Fikret Altuniç te bu konuda: Mutlaka uğradığı yerlerde herkese bir şeyler anlattığını, kendisi ile istişare edilen, tavsiyeleri dinlenen bir kişi olduğu, her haliyle insanlara örnek kişiliğe sahip olduğunu ifade eder. “*Şapka kanu-*

Yusuf Şevki Efendi'nin Halifesi
Açıkbaş Ömer Efendi

nu çıkınca protesto mahiyetinde şapka takmamak için sürekli başını tıraş ederek yaz-kış başı açık gezerdi. Öylesine ki yazları çok sıcak olduğu zaman hararetini kesmek için çaya karabiber dökerek içerdi. “Dışarıstı sıcak içerisini de ısıtalım ki dengeyi bulsun” derdi. Aynı şekilde kışın da dışarıda kar olduğunda başını biraz karla sıvazlayarak, dışarıstı soğuk içerisini de soğutalım da dengeyi bulsun derdi.

Kız çocuklarının mutlaka okutulması gerektiğini ısrarla söyleyen Ömer Şevki Efendi yolda yürürken ağır ağır yürümekte, herkese bir şey söylemekte, bir şey anlatmakta, uğradığı yere bereket dolmakta, ağzından çıkanların hepsi hayırlı, yani hadisler, ayetler ve nasihatlerden ibaretti. Abdullah Haşıl'ın anlattıklarına göre Ömer Efendi, kendi riyazetini kendisi yapar, altı ay süre ile sadece pırasa yiyerek nefsinin terbiye etmeye çalışmış. Yine Abdullah Haşıl'ın rivâyetine göre babası Osman Haşıl, bir piyango bileti almış, numarasını bir kenara not etmiş, ancak bileti nereye koyduğunu unutmuş. Bir süre sonra ikramiyeler açıklanınca büyük ikramiyenin Osman Efendi'nin biletine çıktığı anlaşılmış. Fakat bir türlü bileti bulamamış. Durum Ömer Efendi'ye intikal etmiş. Ömer Efendi duruma biraz da kızarak: ‘Osman o bileti almadan önce söyleyecektin. Şimdi niye söylüyorsun, onun senin üzerinde bırakacağı zarar, sana zaten hayır getirmeyecekti, ama şuan üzerinde bıraktığı zarar çok kötü. Onu kafandan sil at, senin için hayırlı olmayacaktı. Allah senin hakkında hayırlısını verdi. Bir daha da böyle şey yapma. Bana sorsana. Niye alıyorsun bileti’ şeklinde nasihat etmiştir.

Yine Abdullah Haşıl'ın rivâyetine göre kendileri Fener'de bir bahçede oturmaktadırlar, beş

on kuruş para biriktirmişler, babası Osman, Ömer Efendi'ye gelerek “üç beş kuruşumuz var ne yapalım” diye akıl sormuş. Ömer Efendi, oturduğu bölgeyi göstererek “oralardan al” şeklinde tavsiyede bulunmuştur. Bölge yerleşim merkezinden uzak olduğu için metresi yedi kuruş, on kuruş, on bir kuruş civarında oldukça ucuzdur. Osman Efendi almak istemez ve “Efendi hazretleri burası dağ başı yarı, ne yapayım oradaki yeri. Şimdi bedava versen almam.” diyerek itiraz etmek ister. Ömer Efendi, “Sen al Osman. Al sen. Niye geldin bana sordun?” Peki Efendi baba, alalım. Aldı elli dönüm yer. Fakat ilerisini göremeyen Osman Efendi buraların çok kıymetleneceğini bilemeyecek ve daha sonra satacak ve çocuklarına pişmanlık bırakacaktır.

Bir gün bir arabacı gelerek bahsi geçen tarlaya ortak tütün ekmeyi kazancı paylaşmayı teklif eder. Osman Efendi teklifi kabul eder, ekilir, ürün olur, satılır ancak pek bir kar edilemez ve ancak o günlerde beş ekmek parası eden bir lira kar ortaya çıkar. Osman Efendi durumu Ömer Efendi'ye anlatınca; “Osman tütün ektikten sonra bana geliyorsun. Tütün niye ekiyorsun. Tütünü niye ektin. Tütünden kazanacağın para helal mıydı? İşte bir lirayı bölün”. Ondan sonra Osman Efendi tarlasına bir daha tütün ekmemiş, buğday, arpa ekmeye yönelmiştir.

Gürcü asıllı olan Ömer Şevki Efendi Abdullah Haşıl'ın anlatımıyla çok güzel bir insandır. Çok yumuşak, hiç şiddeti yok, hiddeti yok, hiddetleneni hemen yumuşatır. Ona bir şeyler söyler. Şaka yapar. Hemen hiddetinden vazgeçirtirmiş.

Ancak şer'î meselelerde çok kızdığı anlaşılmaktadır. Mesela oğlu Mustafa'nın namaz

kılmadığı kendisine şikayet edildiğinde: “Ben huzuru mahşerde Mustafa için af dilersem Cenabı ALLAH beni yaksın”.²⁴

2.8. Kerametleri

Samsun'da adamın birisi Yusuf Şevki Efendi'ye gelerek; “Acaba Hızır ile görüşmek mümkün müdür?” diye sormuş.

Ne yapacaksın?

Bir işim var onu halledeceğim.

Peki, yarın sabah ezan okunurken Samsun Büyük Cami önünde durursun, ilk gelen Hızır'dır. Sabah erkenden caminin önüne geliyor, bir delikanlı selam veriyor, Aleyküm selam deyince, delikanlı;

Burada ne bekliyorsun? Sorunca

Hızır'ı bekliyorum tanır mısın?

Hayır deyince nasıl anlayacaksın?

Bazı nişanlarını bilirim, mesela bazen büyüme ve küçülme yapar.

Delikanlı, küçülme ve büyüme yaparak öyle mi, deyince;

Evet diyor.

Başka var mı?

“Var bazen etrafına yeşil ışık saçır” deyince

Etrafına yeşil ışık saçıp böyle mi? Diyor

Evet deyince başka var mı?

Bazen de kayıp olur

Böyle mi deyip kayıp oluyor.

Ertesi gün gelip Efendi hazretlerine; bana ne iş oldu, Hızır'ı buldum da kayıp ettim. Ona anlatacaklarımı anlatamadım.

Bize anlat belki yardımcı oluruz. Hayır ben derdimi ona anlatacağım deyince,

Olur bulduğun zaman anlatırsın. Sana Hı-

24- Abdullah Haşıl ile görüşme notlarından.

zır'ın geleceğini haber veren, seninle onu buluşturan onun yapacağını yapamaz mı? İnsanın kısmeti kapandı mı kapanıyor.

Süleyman Yücel'in anlattıklarına göre, Ali Galip Efendi Dernekpazarı'nda çok ağır hastalanmış. Kendisinden ümit kesilmiş ve durumu Tekkeköy'deki kardeşine haber vermek için telgraf Ömer Efendi vasıtası ile gönderilmiş. Telgraf, Efendi Hazretlerinin eline geçer geçmez memlekette Ali Efendi hastalıktan şifa bularak tesirini gördüklerini nakleder.

Süleyman Yücel'in rivayetine göre zamanın kutbu mesabesinde. O zamanlar Kancalı Kurt diye solucan gibi bir kurt bağırsaklarda oluşuyormuş.. Amerika'da tahsil yapan bir doktor Samsun'a geliyor. Ali Galip Bey ve kardeşi bilgi almak için ziyaretine gidiyorlar. Konu din hususuna gelince *"ben din hususunda mürid-i kâmil arıyordum, Samsun'a gelince kitapçı Mustafa Efendi ile konuştum. Orada birisi de kendisini işaret ederek senin aradığın benim, deyince baktım gözüm tutmadı, akşam yattım rüyamda Büyük Cami'de bulunuyorum, nur yüzlü birisi herkese su veriyor. Bana da bir bardak verdi, hararetim vardı. Bir bardak daha vermez mi diye bakınca, şimdilik bu kadar yeter dediler."* Sabahleyin Mustafa Bağışlayıcı'nın dükkanına gidip rüyamı anlattım. Ve kısmetim burada olduğunu anladım. Hemen aldı Ömer Efendi'nin yanına getirdi. Camide su dağıtan zatın o olduğunu tanıdım. Bana ders verdi. Daha fazlasını istemek istedim. *"Şimdilik bu kadar yeter"* deyince rüyamın tahakkuk ettiğini anladım, dedi.

3. Ali Galip Yücel

Ofu büyük âlimlerden Yusuf Şevki Efendi'nin oğlu olarak 1900 yılında Kondu'da Ekşiali mahallesinde doğmuştur. Küçük yaşta babasını kaybetmiştir. Rusların Of'u işgalleri sırasında muhacir çıkarak Samsun Tekkeköy'deki ağabeylerinin yanına gelirdi.²⁵ Burada Celal ağabeyi ölür, diğer ağabeyi Molla Ahmet Yücel, bölgedeki Teşkilat-ı Mahsusa Kuvvetleri'ni kurarak başına geçti. Bölgedeki çevreye korku salan Rum eşkıyalarını yakalayıp esir ederler. Ali Galip Yücel'in isteği üzerine bunlar öldürülmeyp tarlada çalıştırıldı. Samsun Tekkeköy'de ağabeyi Molla Ahmet'in yanında tenekecilik ve sobacılık yaptı. Sonra terzilik ve fırıncılık yaptı. Geçimini sağlamak üzere bu işleri yaparken okumaya devam etti ve dini eğitimini Samsunlu Ömer Şevki Efendi'den icazet alarak tamamladıktan sonra yine şeyhinin isteği ile Amasya Suluova'ya imam olarak gitti. Suluova'da elli yıl kaldı bunun otuz beş yılını fiili olarak imametle geçirdi.

Kendisi aynı zamanda Halidî-Ziyâiyye'nin asıl kolunu İstanbul/İskenderpaşa'da devam ettiren Mehmet Zahid Kotku'ya bağlı olup sık sık ziyaretine gitmiş, 1960-1970 yılları arasındaki halvetlerine katılmıştır. 1993 senesi 10 Martı 11 Marta bağlayan gece yani o senenin Ramazan 16'sını 17 sine bağlayan Perşembe gecesi saat 11.45'de vefat etmiştir. Cenazesi babasının mezarının bulunduğu Kondu Ekşiali mahallesindeki aile kabristana nakledilmiştir. Geleneğini oğlu Süleyman Yücel devam ettirmiştir.

25- Ali Galip Yücel'in muhacirlik anıları için bakınız: Haşim Albayrak, *Of ve Çaykara*, Ankara, 1986, s. 99.

KAYNAKÇA

Abdullah Haşıl ile yapılan 12/10/2011 tarihli görüşme notları.

Fikret Altunıç ile Görüşme Notları

Haşım Albayrak, *Of ve Çaykara*, Ankara, 1986, s. 99.

F. Attar, Tezkiretü'l-Evliyâ, (Trc. M. Z. Kotku) İstanbul 1964, s.187.

Mustafa Feyzî Efendi, *Hediyeye-i Haseniyye*, İstanbul, 1313, 88-93;

İrfan Gündüz, *Ahmed Ziyâeddin-i Gümüşhânevi*, İstanbul 1983, s. 165.

Kara, İsmail – Hür, Mahmut Yücer, Trabzonlu (Ofu) Nakşî-Hâlidî Yusuf Şevki Efendi ve Hediyetü'z-zâkirîn hüccetü's-sâlikîn Adlı Eseri, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: V, sayı: 13, s. 323-362.

İmdat Ekşi, *Hakkı Ekşi'den Ekşi Ali'ye*, İstanbul 2004, s.113-114.

Ömer Şevki Efendi'nin kızı, Emine Hanım ile 20 Mart 2012 tarihinde yapılan görüşme notları.

Süleyman Yücel, *Hatıra Defteri 1*, (Yusuf Şevki Efendi). a.mlf. *Hatıra Defteri 2* (Açıkbaş Ömer Efendi)

Yusuf Şevki Yavuz, "Ferşad Efendi", *DİA*, c.XII, 413-414.

Zâhid Kevserî, *İrğâmü'l-merîd*, İstanbul, 1328.